

Bahçeli-Emek*

Kadir Cangızbay

Bahçelievler: Annem bana orada hamile kalmış; evimiz/evleri 35. Sokak-taymış, 1946'da. O yıl İstanbul'a göçmüşler; ama, ağızlarında hep Bahçeli efsaneleri: Köpeğini kocasının makam arabasında taşıtan Genel Kurmay Başkanı karısı; Şura-1 Devlet üyesi Kazım Bey'in karısı Pakize Hanım; anladığım kadarıyla, biraz diktatörüksü bir kadın...

Annemlerin komşusu Ankara Emniyet Müdürü Şinasi Beyler. Yine komşulardan Hamit Paşa'lar, Harp Okulu eski komutanı; oğlu, galiba gümrüklerde basit bir memur. Hep şaşar kalırdım; niye babası general-ken oğlu epey daha altta bir yerde diye. Kızları ise iyi bir evlilik yapmış; kocası, bir yerin genel müdürü; evleri Şişli'de, misafirliğe gittiğimiz ilk parkeli ev. Galiba masondu; kızları Sema, Şişli Terakki'de okuyor; mas-mavi gözlü, Marina Vlady'ye benzetirdi anneannesi; ki çok zarif bir hanım, Fransızca falan bilen.

Sokağın en dibinde, iki katlı evler; hepsi bahçeli. Sokağın sonunu okul getirir. Okulun bahçe duvarı sizi sağa sapmaya zorlar; sonra yine sola sapın; karşıda sağda Şevket Süreyya Aydemir'in evi, orta boy bir bahçenin ortasında, iki katlı: Annem terzi; Aydemir'in kız kardeşleri, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun da akrabaları, annemin müşterisiymiş -40'lı yıllarda.

Rauf Orbay'ın kız kardeşleri de aynı sokakta otururlarmış. Süreyya Aydemir'in evini merkez alıp sola gidin, Emek 4. caddeye, sağa giderse-niz de Bahçeli Migros'un biraz altına çıkarsınız, postanenin hemen solu-na. Sokak caddeye kavuştuğunda sağda postane, solda da Balkanerler Market, tabii -80'li -90'lı yıllarda; şimdi Soykan var yerinde.

* Bu yazı daha önce, "Karalama Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007, Sayı: 2, ss. 7-11" de yayımlanmıştır.

Balkanerler Market, Yedinci Cadde'deki Gima'dan belki daha küçük; ama şimdiki süpermarketlere daha bir benzeyen: O günlere göre çok büyük bir mağaza. Çeşidi bol; Nesquick'i de ilk orada genç bir kız tanıtıyordu, karımla bana: Ne lezzetli geldiği her ikimize de. Bir de -ya Fransız malı ya da Fransa'dan sertifikalı- bir su filtre aleti bulup da almışım oradan; iki tane: Aktif karbonlu; belki bir on yıl kullandık hem evde, hem de tatile gidince kaldığımız her otelde, ayrıca şişe suyu parası vermeyelim diye; bir de hâlâ çok iyi çalışan turuncu renkte elektrikli cezve; yine oradan aldığım, çok düşük bir fiyata, en az bir yirmi yıl önce.

Şimdiki postanenin hemen arkasında geniş bir boşluk ve de bir baraka: Karbüratörücü Necdet. Sadece Bahçeli'de değil, İskitler'de bile adresi her bir yanda yazılı, yağlı boyayla ve de elle: İnsanların Büyük Sanayi'den, Yeni Sanayi'den geldikleri ünlü tamirci; bundan 35 yıl kadar önce. Emekli astsubay; öyle hazır parça değiştirenlerden değil; kendisi parça imal eden, benzinden tasarruf için karbüratörün memelerini küçülten; kızı da ODTÜ sosyolojideydi o zamanlar; sonra bir burs kazanıp Norveç'e gitmişti; şimdi de galiba hâlâ oralarda.

Necdet Usta'ya atölyelik eden barakanın beş-altı yıl öncesine kadar Tigem'in bulunduğu köşeye bakan tarafında '50'li yıllardan kalma bir Renault-4: Yıllarca bekledi hiç yerinden kalkmadan; arkadan motorlu, bir bakıma Volkswagen taklidi; ama, hava değil su soğutmalı; açık yeşil. Necdet Usta o arabayı çalışır hâle getirecek parçaları -benim bildiğim- hiçbir zaman bulamadı. Aslında bütün o alan tam bir Bahçeli efsanesi: Renkli Sinema; '50'lerin sonunda inşa edilip, birkaç yıl sonra da yanıp tünden yıkılan.

Benim Ankara'ya -Hacettepe'de okumaya- geldiğim yıllar, '60'ların sonu: Emek'te de bir sinema vardı, 8. Cadde'de Ziraat Bankası lojmanlarının üstünde, Yıldız Sineması, Yeşiltepe Blokları'na bir parsel kala, yani 100-150 metre mesafede; sonraları düğün salonu olarak kullanıldı. Hemen altında, sokağın caddeyle birleştiği köşede ise Yıldız Taksi Durağı, Ankara'nın en eskilerinden: Şimdi artık LPG'li sarı arabaları var sadece; ama, eski yıllardan en iyi hatırladığım altı yeşil üstü beyaz bir '58 De Soto, bir de altı sarı üstü ise yine beyaz bir '57 Ford; sahibinin adı da galiba İbrahim. Yeşiltepe Blokları ise o zamanlar Ankara'sının en modern binaları, adeta gökdelen; ama şehrin de sınırı. Konya yolu o zamanlar da bu blokların tam paralelinde ve oralardan ne zaman geçtiysem,

altı koyu kırmızı üstü beyaz bir Ford Anglia hep park halinde: Rusların da İngiliz patenti altında Moskoviç diye imal ettikleri, o zamanlara göre küçük bir araba; herhalde yedek parça bekliyordu.

Dedim ya, Yeşiltepe Blokları şehrin bittiği yer, Emek dolmuşları da ancak birden fazla müşteri varsa oraya kadar gider, yoksa çok daha aşağıdan, Ziraat Bankası'na bile varmadan geri dönerlerdi. Emek dolmuşları, onlar da zaten birkaç tane; '64 Chevrolet'ler Emek'e pek rağbet etmez; en fazla arka tekerlekleri içe doğru eğik ve çoğu açık yeşil Skoda'lar, neredeyse sıfır süspansiyonlu; ama, aklımda en iyi kalanı '40'lı yıllardan siyah bir Mercedes, steysin tipi, galiba ambülanstan bozma, bagaj yerine arkasında iner kalkar nikelaj kaplı bir ızgara.

Emek dedikleri yer, esas olarak şimdiki 8. Cadde'nin ta en başlarında, solda içeride kalan İsrail Evleri. İsraili mimarlar mı tasarlamışlarmış ne; ama hâlâ en güzel evlerdir. Turist Rehber Kursu'ndan Remziye'lerin evi de oradaydı; bir de, her halde Ahmet Kurtaran'larınki; çünkü '48 model lacivert bir Chrysler'i park ederken görmüştüm kendisini, yine hemen oralarda.

Ahmet Kurtaran, Modern Folk Üçlüsü'nden; Hacettepe'de dışçılık öğrencisi ve o zamanlar fakülte değıl, Dışçılık Yüksek Okulu öğrenci temsilcisi ve tevatür o ki, '68'deki ilk boykotu başlattığımızda Doğramacı'ya telefon edip de haber veren o. Çok zarif bir adamdı; yıllar sonra 7. Cadde'de Hosta'yı yukarı doğru geçince köşede bir balıkçı vardı, orada karşılaşmış beş-on dakika sohbet etmiştik.

Aslında Hosta oldukça yenidir, tabii biz 'eski'lere göre. Daha önce onun yerinde Kokteyl vardı; cadde tarafında bir verandası olan tek katlı bir restoran; içinde de bir bar; Ankara'nın en eski ve en seçkinlerinden; garsonları en az kırk elli yaşlarında, görgülü; hatta birisinin oğlu vardı, hatırlıyorum, ODTÜ'nün en iyi bölümlerinden birinde talebe. 1976'da 4 aylığına askerliğimi yaparken Mamak Muhabere Okulu'nda, evimiz de 35. Sokak'ta Şişman'ın Pastanesi'nin hemen öte köşesinde, Pazar günü akşam üstü yola çıkmadan motorlu bisikletimle (önden çekişli Vélo Solex) Mamak'taki garnizona (Muhabere Okulu) doğru, Kokteyl'e uğrayıp bir duble rakı içmek en büyük zevk.

Şişman'ın Pastanesi, 6. ile 4. Caddelerin kesiştiği köşede. Bahçesine iki üç basamak merdivenle inilir; ağaçlarla çevrili: Cumartesi-Pazar özellikle Harbiyelilerin ve sevgili-öncesi çiftlerin belki de en tercih ettiği yer. Ben

de, gece bir yerlerde içip geldiğimde bayılırdım dondurmaları baklavasını yemeye, eve girmeden önce. Şişman'dan 6. Cadd'e dönünce ilk binanın altında üç dükkan vardı ki, ortadaki 'Günün Berberi' İbrahim: Uzun burunlu, kel kafalı, ben yaşlarda bir Laz; yani o zamanlar 27-28'inde. Babam yatalak, Azeri Turşucu'nun karşısındaki berberi getirmiştik bir kere tıraş etsin diye de 2-3 misli bir para istemişti eve geldim diye. İbrahim ise, para almamakta ısrar etmişti, hasta-yatalak ihtiyara iyilik etmek sevaptır diyerekten. Sonra bir oğlu oldu: Barış. Herhalde Ecevit'in Kıbrıs Harekatı'ndan bayağı etkilenmişti, o günlerde, hemen hepimiz gibi. Ama Barış'ın genzinde müzmin bir ur; her yıl alınmayı gerektiriyor; ileriki yıllarda İngiltere'ye de gitti, elinde ne var ne yok hepsini satıp oğlunu tedavi ettirebilmek için; ama Barış'lık iyileşemedi öldü, İbrahim de kahretti, geri dönmedi, oralarda kaldı.

İşte o yıllarda tanıdım, 68. ile 76. sokakların kesiştiği köşedeki bisiklet tamircisini. O sıralar 77. sokağın adı var, sanı yok; üzerinde ancak iki-üç, bilemediniz beş ev; en irisi üç katlı, sonrası ise Konya yoluna kadar yarı tarla yarı bataklık. Yolun öte yanı, şimdi Beştepe dedikleri yer; Hitit höyüğüymiş diye hâlâ dokunmazlar, dolma bir tepelik; Ankara moto-kros yarışmaları orada yapılırdı ve en büyük seyircisi de Bahçeli-Emek gençleri. Höyüğün üst tarafından bir sokak geçer ve sadece gecekondular. Daha sonra yapılan ilk iki-üç modern binadan birinde ise, ki bayağı özenli ve kocaman bahçeli, Güneydoğulu ve rivayet o ki 'dinci' bir ağa iki-üç karısı ve beş-on çocuğuyla birlikte otururdu.

Köşedeki tamirci, hâlâ duran üç katlı bir apartmanın zemin katında ve orası şimdi artık oto galerisi. O zamanlar, yani bundan 30-35 sene önce, 50-60 yaşlarında biri, şişmanca; saat dört buçuk-beşten sonra dükkanının dibine tezgahını kurup rakıya başlar, tamirat için gelenlere de "oğlum, alet edevat ortada; kendin yapabiliyorsan yap" deyip, biz zorda kalınca yerinden kalkmamak şartıyla yol gösteren, sonra da kesinlikle para kabul etmeyen güzel insan: 1984'te 77. sokaktan ev alıp oralara yerleştiğimde ölmüştü ve dükkanın yeni sahibi "ooho, cesedini bile kurtlar yiyip bitirmiştir" gibisinden bir lâf edince -ki, onu da epeydir tanırdım 4. Caddeden-, kendisine bir daha selam bile vermedim/veremedim.

77. Sokak; toplam 8-10 araba ki, bunlardan ikisi zaten benim: Bir -56 Mercedes-219, 1977'de aldığım; bir de -77 Citroën Club, hava soğutmalı, o yıl evlenirken almıştım. Mercedes'imi, kıyamamıştım satmaya. Kapı-

nın önünde durur ve ben her akşam eve gelince mutlaka hafifçe çarpıp da yanaşırdım yeni arabamla hemen arkasına: Küfür, dayak ya da ceza yeme riski olmadan gidip bir arabaya çarpabilmek; ne büyük zevk. Ama eski araba 'beslemek' masraflı iş; ayrıca, araba kullanılmadıkça eskir, arıza çıkartır: Ertesi yıl sattım; 330 bin liraya ve üstüne 40-50 bin lira borçlanıp bir video cihazı aldım; ki, o sıralarda Ankara'nın en zengin çeşide sahip video-kaset dükkanları da bizim 7. ve 4. Caddelerde. Bu iki caddenin, şimdiki Millî Kütüphane karşısına çıkan iki ucu arasında ise o günlerin en güzel sineması Arı: Artık ya can çekişiyor ya da can vermiş, altındaki sıpsıcak pastaneye birlikte.

O sinemada seyretmiştik Hisseli Harikalar Kumpanyası'nı, bir Cumartesi; Yıldız, Cengiz ve ben; Uğur Mumcu'yu da görmüştük, yıllar sonra bombayla parçalanacak Renault-12'sine binerken, temsilden sonra: Şimdi üçümüz de profesörüz; ama, daha bir sürü güzel insanıyla birlikte Uğur Mumcu'sunu da koruyamamış, katillerini bile ortaya çıkartamamış, daha doğrusu çıkartmamış, gizlemiş, korumuş bir rejimde. Yok edilmek bir yana, tut bir de profesör ol: Ne şeref ama, değil mi?

Muammer Aksoy'u da yine Bahçeli'de katlettilerdi, şimdiki BİM'in hizasında; evi oradaydı; hukuk profesörü ve Türk Hukuk Kurumu Başkanı. Değil bulunamamışları, bulunup yargılanmış ama, adeta ulusal kahraman, çabucak salıverilmiş katilleriyle bir arada yaşamaya mahkûm bir Türkiye: Ne hukuk ama, değil mi? Ve de TİP'li 7 genç, telle boğularak öldürüldülerdi, yine aynı caddeye çıkan bir sokaktaki bekâr evlerinde, 1978'de: Son, içeride kalan katillerini de AKP çıkarttı, bilmem kaçınıc Yargı Paketi'yle, geçen sene.

7. Cadde'den trolleybüs geçirdi, şimdiki petrol istasyonu -o zamanlar sadece caddenin değil, kentin de sonu- hizasından U dönüşü yapmak üzere; sessiz, egzozsuz, elektrik motorlu. Alman malı M.A.N.'lar başka semtlere işlerken Bahçeli'ninkiler sadece Amerikan malı General Electric idiler, hatları bayağı bir köşeli; Ankara'nın ilk trolleybüsleri, '40'ların sonundan; M.A.N.'lar ise 1955 model. M.A.N.'ın otobüsleri de vardı, Etlük-Ayvalı hattında çalışan, dizel motorlu, sanduka gibi gövdenin içinde, önde, şoförün hemen sağında; derler ki dayanıksız çıktılar.

Ve de Bahçeli'nin kızları. En bakımlı; Hacettepe'nin -ki, o zamanlar Hacettepe Üniversitesi gerçek Hacettepe'deydi, Beytepe'de değil- en çok İngiliz Filolojisi, Psikoloji ya da Diyetisyenlik gibi bölümlerinde; çoğu

Deneme Lisesi, bir kısmı da TED (Ankara Koleji) mezunu. TED'liler, İngilizce'yi bilmeseler de, 'biliyorum' zannetmenin güveni içinde, havalı: Ne güzeldiler. Ama, en güzelleri herhalde Psikoloji'deki Hülya'ydı ki, şimdiki Galatasaraylılar Lokali'nin hemen altındaki fotoğrafçı onun kocaman bir portresini vitrinine koymuştu, Ankara'nın tam göbeğinde; dediğim, bundan ta 40 yıl önce.

Hülyaların Vauxhall bir arabaları da vardı galiba; koyu lacivert, 1956 model. Vauxhall, General Motors'un İngiltere şubesi, şimdilerde artık Opel'in oradaki adı. Oysa, o zamanlar kendi modellerini üretti; mesele, o modeline kadar pencere kolu bulunmaz, camları üzerlerine monte edilmiş dikdörtgen biçimindeki bir kulpla indirilip kaldırılırdı.

'74 başlarında bir Cumartesi, Kızılay-Bahçeli trolleybüsünde Milliyet okuyorum. Cumhuriyet'e küsmüşüm: Niyazi Berkes o sıralar bir gezi yapmış Mısır'a ve izlenimlerini tefrika ederken gazetede, oranın aydınlarıyla nasıl uzun uzun ve de hararetle tartıştıklarını anlatmıştı 'Türk müziğini acaba biz mi belâ etmişiz Arap Dünyası'nın başına, yoksa onlar mı bizim başımıza' diye; tabii, ben de pek bir içlerim bu kepezeliğe.

Gazetede Ankara İktisadi İdari İlimler Akademisi'nin bir ilânı; sosyoloji ve sosyal bilimler metodolojisi dallarına birer asistan alınacakmış: Beşevler'de hemen indim; müracaat edeyim diye; hangi belgeleri getireceğimi söylediler. O sıralar 68. Sokakta oturuyorum; Foto Akın'a gittim, Yeşiltepe Bloklarının hemen karşısında, Bahçeli yönünde, şimdiki Emek Camii'nin önünden geçen sokağın baştan ikinci dükkanı: Mezuniyet fotoğrafımı orada çekti miştim; onu çoğalttırdım; daha sonra nikâh, doçentlik ve kızımın ilk yaş fotoğrafları; hepsi hep orada çekildi... Foto Akın, son dört-beş senedir artık ana (8.) caddede, eski Münih Pastanesi'ni yukarı doğru biraz geçince, Yeşim Pastanesi'yle Edessa Kebapçısı'nın karşısında: Edessa'nın açılışına İbrahim Tatlıses de geldi, bundan 10-15 sene önce.

A.İ.T.İ.A.'ya çok namuslu bir imtihanla girdim. Coşkun San, en son, Siyasal Bilgiler'de profesördü; emekli oldu. Sınavı o yaptı; genç, yakışıklı, ki hâlâ da öyledir: Asistan sandıydım kendisini. Sonuçları sormaya gittiğimde, merdivende rastladım; "a, Cangızbay sen misin" dedi; "bir tek senin kağıdın işe yarar": Mülâkat falan yapmadan hemen aldı beni; dallardan hangisineydi, aradan neredeyse 40 yıl geçmiş, artık hatırlamıyorum bile. Rivayet o ki, bir kaç torpil talebi de olmuş; ama, daha sonra

yakından tanıdım, Coşkun 'Abi', değil kendisi adaletsizlik yapmak, yapılması karşısında bile suskun kalacak en son adamdır. Ancak onunki kuru, ruhsuz bir adaletperestlik de değildi: Kaç kere tanık oldum, bir tek kendi dersini veremediği için mezun olamayacak öğrencileri, gidip Öğrenci İşleri'nden öğrenip, çocuğun ruhu bile duymadan geçirdiğine.

İdealimdeki işe girmiştim; ama, kısa süre sonra okul, daha doğrusu bütün Beşevler faşistlerin egemenliği altına girdi: MHP'nin genel merkezi de zaten 3. ile 4. Caddeler arasındaydı ve oralarda hemen herkes evini satmaya kalktı; fiyatlar çok düştü.

Herhalde ya -75 ya da -76 yılıydı ki faşistler boykot yaptılar; okula kimse girmesin istiyorlar; üstelik de sınav döneminde: Daha başkaları da vardı, ama en iyi hatırladığım İsmail Bulmuş, Sinan Mutlu ve ben okulun kapısında bekler, öğrencilerin boykotçulara rağmen içeri girmesini sağlamaya çalışırdık. Ama karlı bir gün, sınavlar fiilen iptal; biz de, daha yeni asistanlar, hepimiz sınav gözetmeni, hep birlikte gittik Beşevler'de, şimdi sıra sıra eczanelerin bulunduğu yerdeki, girişi dar ama içeri doğru bayağı uzanan bir meyhaneye; MHP'lisi, Sol'cusu en az beş arkadaş/asistan: Hepimize birden soruşturma açılmıştı ve ne güzel de dayanışmıştık.

Bir de 7. Cadde üzerinde ünlü bir düğün salonu vardı: Akalın; dayımın kızı da orada evlendi. Onun hemen arkasında da salaş bir meyhaneye; şimdiki, o geceleri saz falan çalınıp fasıl geçilen Kumkapı özentisi yerin yerinde: Gündüzleri kapalı oluyor; sohbetsiz/muhabbetsiz bir âlem; eğlenmenin/eğlencenin gündelikten/olağandan kopartılması. Oysa 4. Cadde'deki Cafe Mutlu, 20 yılı çoktan aştı; ama tavrını tarzını hiç değiştirmede, iç dekorasyonu ile çok fazla oynanmış olsa da; Ali Ağabey'in yeri. Bir de, onu yukarı doğru geçin 71. Sokaktan aşağı inip 8. Cadde'ye varın, bir on yıl öncesine kadar Yapı Kredi, şimdilerde de Hosta şubesi olan yerin hemen sağında bir Öteki vardı ki, 84'te açmıştı Vedat (Yeniçeri), kayınbiraderi Ahmet'le birlikte; Ankara'nın belki de en güzel meyve salatasını orada yiyebilirdiniz, likörlü, üstelik en uygun fiyata: Nişanlıyken, karımla epey bir sık giderdik. Yalçın Küçük de gelirdi bazen, Vedat'ın arkadaşı; tabii, yaz kış hep o meşhur kırmızı kaşkoluyla.

Öteki'nin hemen sağında ise Paris Kitapevi; ama aslında kitapevinden ziyade kırtasiyecisi; sahibi de emekli bir Fransızca öğretmeni: On beşyirmi yıl kadar önce oğlu tasfiye ederken dükkânı, oradan artık bulun-

ması epey zor, hatta imkânsız Waterman ve Pelikan kalemler almıştım, bayağı uygun fiyata.

Ve ben, 40 yılı aşdı, hep Emek'teyim Bahçeli'deyim ve bence hep en güzel yine Bahçeli-Emek.

Prof. Dr. Kadir Cangızbay: 1947 yılında İstanbul'da doğdu. Saint Joseph Lisesi'ni bitirdi. Hacettepe Üniversitesi'nde Sosyoloji eğitimi aldı (1967-1972). Mezuniyet tezini "Köy Enstitüsü Mezunları İki Yazarın Romanları Üzerine Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi" adı ile Mahmut Makal ve Fakir Baykurt'un romanlarındaki toplumsal olgular üzerine verdi. İki yıl sosyoloji öğretmenliği yaptıktan sonra 1974'de AİTİA'ya asistan olarak girdi ve "Kavramsal Bir Yapı Olarak Özyönetim" adlı doktorasını verdi. 1989'da doçent, 1996'da profesör oldu. Hâlen aynı yerde, şimdiki adıyla Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde Kamu Yönetimi bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Cangızbay, sosyoloji ve siyaset felsefesinin yanı sıra; modernite ve postmodernite, Türk ulusal kimliğinin inşası, Türkiye'de korporatizm ve komprador rejimin oluşumu üzerine de çalışmaktadır. Yazdığı çok sayıda kitabının yanında; Doğu Batı, Birikim, Türkiye Günlüğü ve Toplum ve Bilim gibi dergilerde yayımlanmış pek çok makalesi bulunmaktadır. Hâlen, Birgün gazetesindeki köşesinde yazmaya devam etmektedir.